Trends Trends MAGAZINE 24/09/2026

Betere zorg begint in de zorgproeftuin

Living Labs onderwerpen innovaties aan ultieme test - Betere zorg begint in de zorgproeftuin

In Living Labs worden innovaties aan de ultieme test onderworpen. Hier moeten ze hun nut bewijzen voor een panel van eindgebruikers, onder academische begeleiding en meting. In de aanloop naar de OpenLivingLab Days in Brussel en Antwerpen ging Trends op bezoek bij zo'n levende 'zorgproeftuin' aan de Thomas More-hogeschool in Geel. Ronald Meeus, fotografie Debby Termonia

De Moonbird, een apparaat dat helpt bij de ademhaling, kan je vandaag vinden bij apothekers en zorgwinkels over heel Europa en de VS. Het apparaat werd in Antwerpen ontwikkeld als hulp voor het afbouwen van slaapmedicatie. Een heel vroege versie van het biofeedbackapparaat werd in Geel, in het kleine labo op de tweede verdieping van de Thomas More-campus, gebruikt tijdens een proefproject met vijftig volwassenen met slaapmoeilijkheden. Uit hetzelfde onderzoek kwam ook de MoonBuddy voort, een wat frivolere kinderversie.

Het Geelse LiCalab, kort voor Living and Care Lab, ontstond in 2012 uit een aantal proefprojecten in de zorgsector, waarin Thomas More samen met het stadsbestuur van Turnhout onder meer boodschappen aan huis liet leveren bij minder mobiele mensen. Vandaag werken twaalf mensen in dit labo, ingebed in de bredere onderzoeksstructuur van de hogeschool. Ze helpen Janssen Pharmaceutica om beter begrijpbare medicatieverpakkingen te creëren. Het lab testte ook de eerste versies van een sensorpleister van het Maastrichtse bedrijf Alpha-Brain, die epilepsie-aanvallen helpt voorspellen bij medicatieresistente patiënten, en de IPitup-beweegbank voor senioren, ontwikkeld door een Rotselaarse vzw."We noemen het een zorgproeftuin", zegt onderzoeksmanager Vicky Van der Auwera. "We betrekken eindgebruikers bij de ontwikkeling van zorginnovaties, in verschillende fasen van hun ontwikkeling. Het is co-creatie: we zien de gebruikers – dat kunnen burgers of patiënten zijn, maar evengoed zorgprofessionals – als mede-ontwikkelaars van de geteste zorgtoepassing. Zo zorgen we ervoor dat de producten die bij ons passeren, goed aansluiten bij de noden en verwachtingen van wie ze echt gebruikt."

Doorkijkspiegel

LiCalab is een van de 500 Living Labs op de wereld. België telt er nu elf (zie kader). Ze helpen bedrijven, overheden en kennisinstellingen sneller te achterhalen of een innovatie klaar is voor de markt. Via praktijkgerichte tests kan een product, dienst of businessmodel nog worden bijgestuurd voor er grote investeringen gebeuren. Mogelijke drempels op het gebied van regelgeving, financiering of opschaling kunnen vroeg worden ontdekt.Niet elk proefproject mag zomaar een Living Lab worden genoemd. Hun onderzoek gaat verder waar academische studies eindigen. "Wij zetten een stap naar de praktijk", zegt panelmanager Sascha Vermeylen. "Ons doel is dat een innovatie effectief gebruikt wordt, en niet bij mensen thuis in de kast verdwijnt."Cruciaal is de brugfunctie tussen onderzoek, markt en maatschappij. Om de titel te mogen dragen, moet iedere proeftuin voldoen aan de strikte criteria van het ENoLL (European Network of Living Labs): dat netwerk schrijft, voor Europa tenminste, een beproefde methodiek voor waarin onderzoeks- en innovatieprocessen naar waarachtige settings en

Printed by Roularta for legal and academic purposes only.

Printed by Knack.be for legal and academic purposes only.
gemeenschappen worden gebracht. "We hebben een structureel panel van meer dan 800 actieve contacten in onze database: zowel burgers als professionals", zegt Vermeylen. "Zoeken we bijvoorbeeld mensen voor een onderzoek rond borstkanker-survivors, dan selecteren we heel specifiek vrouwen van de juiste leeftijd, zonder de rest van het panel onnodig te belasten. Deelnemers doen dat altijd vanuit een intrinsieke motivatie. Ze krijgen geen grote geldbedragen Koffie, taart, een boekenbon: dat is het zo'n beetje. Essentieel is dat ze het engagement hebben om zelf bij te dragen aan oplossingen voor problemen die ze dagelijks ervaren."De laboruimte in Geel bestaat onder meer uit een interactieve touchscreentafel, die aanrakingen van meerdere gebruikers tegelijk herkent. Maar er is ook een immersive projector om een virtuele belevingsruimte te creëren. Een tweede ruimte, die kan worden herschikt om een echte zorgvloer te simuleren, is zichtbaar via een doorkijkspiegel. "Een one-way mirror, zoals in Amerikaanse politiereeksen als CSI", lacht Vermeylen.

Levend labo

Maar evengoed kan dit levende lab de boer op gaan, naar een echte zorgvloer of in de thuisomgeving van burgers of patiënten. "Het is geen klassieke labo-omgeving", zegt Van der Auwera. "Natuurlijk heb je meestal eerst een min of meer gesloten, gecontroleerde ruimte als deze nodig, om de eerste observaties te doen. Hier kan je de nodige veiligheidsaspecten en risico's in acht nemen. Maar uiteindelijk proberen we alles door gebruikers zelfstandig in een echte zorgcontext te laten testen, heel dicht bij de reële situatie. Dat kan gaan over hulpmiddelen om langer zelfstandig thuis te blijven wonen, zelfmanagementtools rond gezondheid en welzijn, maar ook hulpmiddelen die zorgverleners hun job makkelijker maken. Het spectrum is heel breed, van apparaten en sensoren tot digitale platformen en communicatiehulpmiddelen. Het is ook een zichzelf herhalend proces: je toetst iets af, stelt vast wat beter kan, doet aanpassingen, en toetst opnieuw. We werken vanuit een multi-stakeholder-aanpak: bij zorginnovatie kijk je niet alleen naar die ene patiënt, maar ook naar de mantelzorger, de arts, de zorgkundige, het hele ecosysteem eromheen."

Tijd en geld

Veel bedrijven die bij een Living Lab als de LiCalab-zorgproeftuin komen aanbellen zijn start-ups of scale-ups. "Of bedrijven die hun eerste stappen zetten in een zorgcontext die ze zelf nog niet goed kennen", vervolgt Van der Auwera. "Zelf uitzoeken of iets al dan niet werkt, kost hun ontzettend veel tijd, en dus geld. Bovendien werken wij vanuit een neutrale positie: wij hebben er zelf geen commercieel belang bij. We bekijken het nut van een innovatie vanuit een reële vraag, en zorgen voor wetenschappelijke borging."Wie dat betaalt? Meestal de onderneming die met de vraag komt. "We voeren ieder jaar een vijftiental dienstverleningen uit die bedrijven out of pocket betalen", zegt Van der Auwera. "Wanneer start-ups daar het budget niet voor hebben, wijzen we hen de weg naar Vlaio-subsidies zoals de innovatieve starterssteun of kmo-groeisubsidies. Daarnaast hebben we zelf grote programma's gecoördineerd, zoals CrossCare. Tien jaar lang beheerden we zelf een O&O-fonds van meer dan 10 miljoen euro, mee gefinancierd door het Europese Intereg-programma, Vlaio, het Nederlandse ministerie van Economische Zaken en Klimaat en verschillende Vlaamse en Nederlandse provincies. Daarmee konden we innovaties selecteren en rechtstreeks financieren, steeds gekoppeld aan proeftuindiensten in Vlaanderen en Nederland."Wat een goed idee lijkt, kan in het Living Lab door de mand vallen. "Wanneer een bedrijf bij ons komt met een puur technology push-idee, waarvan wij twijfelen of er wel een reële zorgbehoefte voor is, dan toetsen we dat meteen af", zegt Van der Auwera. "Als blijkt dat er geen draagvlak is, wordt het meestal terug naar de tekentafel gestuurd. Het aftoetsen van die waardepropositie staat steevast in de top drie van wat bedrijven bij ons waarderen. Ook ethiek is een harde voorwaarde. We doen we altijd een ethische check en dienen de dossiers in bij de ethische commissie vóór we met patiënten aan de slag gaan."Het is het klassieke principe van 'fail fast,

fail forward', zegt Vermeylen. "Als iets niet aanslaat, is het goed om dat snel te weten, voordat er grote investeringen worden gedaan. Maar het werkt natuurlijk evengoed omgekeerd: je ontdekt hier snel wat wél werkt."

Van 29 september tot 2 oktober loopt in Antwerpen en Brussel de OpenLivingLab Days-conferentie. Meer informatie op openlivinglabdays.com